

מחירה של התעלמות

דן בן-דוד

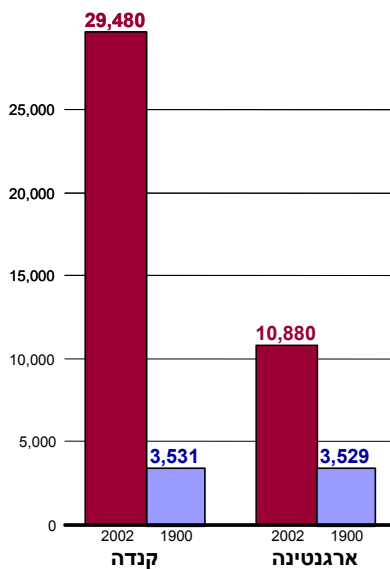
כדי שישראל תישאר דמוקרטית עם רב יהודי מוצק, קביעת גבולותיה הינה תנאי הכרחי אך בהחלט לא מספיק. ישראל חייבת גם להיות מדינת הבחירה של היהודים – ובמיוחד, של ילדינו ונכדינו. המצב הכלכלי והחברתי בכל מדינה הוא תוצאה ישירה של העדיפויות הלאומיות של תושבי אותה מדינה ושל מידת תפקודם של מוסדות מרכזיים כגון חינוך, משטרה ובתי משפט. כוחות הכלכלה אינם רק נחלת מי שמבינם ומנצלים. הם תופסים גם אצל מי שבוחר לא להתייחס וחש אחר כך על בשרו את המחיר הכבד של עצימת העיניים. עם חופשי במדינה דמוקרטית קובע במו ידיו את גורלו – ולידיעת מי שחושב שלא ניתן להרע מצב שהינו כבר בעייתי, שיחשוב שוב.

כמה דוגמאות מההיסטוריה יכולות להמחיש את תועלת ההפנמה לעומת עלות ההתעלמות מעוצמתם של כוחות הכלכלה, בין אם רוצים בהם או לא. רמות חיים (כפי שהן נמדדות על ידי התוצר לנפש) של פינלנד ומקסיקו היו זהות ב-1820. כעבור כמעט מאתיים שנה, רמת החיים בפינלנד כמעט פי שלוש מזו של מקסיקו. ב-1870, רמת החיים ביפן, ללא משאבים טבעיים, וברזיל, עתירת המשאבים, היתה זהה. היום הכנסתו של היפני הממוצע הינה פי 3.5.

גם מציאת נפט אינה מבטיחה הצלחה כאשר המדיניות פופוליסטית. התוצר לנפש בפרו ובוונצואלה בשנת 1900 היה כמעט זהה: כ-1,050 דולר (במונחים של היום) בכל מדינה. מאז הגיעה רמת החיים בפרו ל-5,010 דולר ב-2002, לעומת 5,380 בלבד בוונצואלה שבה התגלו מאגרי נפט עצומים. לעומתן, קוריאה, נטולת המשאבים הטבעיים שהתחילה באותה רמת חיים כמו פרו וונצואלה ב-1900, שנכבשה ונבזזה על ידי היפנים, שנצתה על ידי מלחמת אזרחים ויקרה בדם ודמים, הצליחה בכל זאת לצמוח בעשורים האחרונים והגיעה להכנסה שנתית ממוצעת של 16,950 דולר ב-2002.

רמת חיים בשנים 1900 ו-2002

תוצר לנפש (בדולרים של 2002)*

* לפי יחס כח קניה

מקור: דן בן-דוד, אוניברסיטת תל-אביב
נתונים מ-Maddison ומהבנק העולמי

בגרף ניתן לראות היכן היו ממוקמות בשנת 1900 שתי מדינות – קנדה וארגנטינה – שהיו דומות להפליא, לא רק ברמת חייהן אלא במרבית תכונותיהן הפיזיות. אך הבדלים מהותיים במדיניות שנקטה ובמוסדות שנבנו הפכו במהלך 102 שנים את הקנדי הממוצע לעשיר פי שלושה מהארגנטינאי הממוצע.

לפעמים, מידת הנזק שבני אדם יכולים לגרום למדינתם על ידי מדיניות קלוקלת אינה ניתנת לתפיסה. למעשה, הפערים בין מדינות העולם גדולים יותר אפילו מהפערים העצומים בתוך מדינת ישראל. בישראל הלא-שוויונית של שנת 2004/5 מדד הגייני ניצב על 0.52 בזמן שמדד הגייני המודד את הפערים בין 157 מדינות בעולם ב-2002 הגיע ל-0.53.

מחקרים שונים של אחרים ושלי מצביעים על כך שהפערים בין מדינות אינם רק גדולים מאוד – הם ממשיכים לגדול כל הזמן. לא מדובר רק בבריחת המדינות העשירות מהעניות אלא בגידול בפערים בין כמעט כל קבוצה אקראית של מדינות. השוואת המדינות המובילות במערב – מדינות ה-G7 – לישראל מראה כי רמת החיים ב-G7 גדלה ב-83% מ-1973 עד 2004 בזמן שרמת החיים בארץ גדלה ב-53% בלבד. במילים אחרות, אנו הולכים ונסוגים בהתמדה כבר שלושה עשורים ברציפות (על אף שנת 2005 היוצאת דופן) לעומת מדינות שעומן סגרנו את הפער עד 1973. לא כך מבטיחים שישראל תישאר מדינת הבחירה של העם היהודי.

את המציאות הגלובלית הזו כדאי להכיר ולהפנים את משמעותה. היא אינה משקפת גזירת גורל אלא את רמת המדיניות של כל מדינה ומדינה. כנאמר: הכל בידנינו.